

Брюксел, 13.10.2016 г.
COM(2016) 657 final

**ДОКЛАД НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ЕВРОПЕЙСКИЯ ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА
НА РЕГИОНИТЕ**

**Изпълнение на стратегията за международно сътрудничество в областта на
научните изследвания и иновациите**

{SWD(2016) 329 final}

1. КОНТЕКСТ

Стратегията на Европейския съюз за международно сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите (НИИ), публикувана през 2012 г.¹, подпомага целите за укрепване на високите постижения и привлекателността на ЕС в областта на НИИ, както и на икономическата и секторна конкурентоспособност, справяне с глобалните обществени предизвикателства и подпомагане на външните политики на ЕС. Тя е градивен елемент на приоритета „Отваряне към света“ на политиката за научни изследвания и иновации на ЕС.

Тези цели се прилагат по различни начини в зависимост от държавата или региона — международен партньор. При държавите от ЕИП и ЕАСТ и държавите, обхванати в процеса на разширяване на ЕС, акцентът е върху насърчаването на интеграцията в европейското научноизследователско пространство (ЕИП). При държавите, обхванати от Европейската политика за съседство, целта е да се поддържа общо пространство за знания и иновации, като се обединяват сътрудничеството при НИИ, мобилността на учените и изграждането на капацитет. При индустриализираните държави и държавите с бързо развиващи се икономики целите включват повишаване на конкурентоспособността, съвместно справяне с глобалните предизвикателства и увеличаване на участието в международни вериги за създаване на добавена стойност. При развиващите се държави акцентът е върху насърчаване на тяхното устойчиво развитие и справяне с глобалните обществени предизвикателства. Във всички случаи областите за сътрудничество се определят въз основа на капацитетите за научни изследвания и иновации, възможностите за достъп до пазари, приноса към международните ангажменти и действащите рамкови условия за научни изследвания и иновации.

Стратегията е структурирана около шест основни области на действие: i) отваряне на водещата програма за научни изследвания и иновации на ЕС — „Хоризонт 2020“ — за изследователи и новатори от цял свят и подкрепа на целеви дейности въз основа на приоритетните области за сътрудничество с държави и региони, които са международни партньори; ii) подобряване на рамковите условия, които стоят в основата на международното сътрудничество; iii) изпълняване на водеща роля в многостранни форуми и работа с международни организации; iv) подсилване на партньорството с държавите членки; v) засилване на полезните взаимодействия с външните политики на ЕС; и vi) разширяване на комуникациите и засилване на наблюдението.

Настоящият документ представлява вторият двугодишен доклад относно изпълнението на стратегията и неговата структура следва тази на самата стратегия. Заключениеята от първия доклад² бяха следните: международното сътрудничество трябва да бъде по-добре интегрирано в стратегическото планиране на „Хоризонт 2020“ и развитието на работната програма (РП); трябва да продължи работата по премахване на препятствията пред сътрудничеството; необходими са глобални подходи за по-ефективното справяне с глобалните предизвикателства; необходимо е продължаващо съсредоточаване на усилията върху подобряването на полезните взаимодействия с държавите членки и с външните политики на ЕС; комуникационната стратегия следва да бъде усъвършенствана; и в основата на наблюдението на ефективността на

¹ COM(2012) 497.

² COM(2014) 567.

стратегията трябва да стоят количествени показатели. В настоящия доклад се изтъкват действията, предприети в отговор на тези заключения, от гледна точка на конкретните резултати, като например новият механизъм за съфинансиране, въведен от ЕС и Китай в подкрепа на научноизследователските и иновационните проекти в стратегически области от общ интерес.

2. ПРИОРИТЕТИ ЗА СЪТРУДНИЧЕСТВО

През последните две години беше даден нов тласък на глобалното сътрудничество за научни изследвания и иновации в стратегическото планиране от страна на правителствата и дружествата. Един от основните приоритети на Европейската комисия (ЕК) е да превърне ЕС в „по-силен участник на световната сцена“, а „отварянето към света“ стои в центъра на политиката на ЕС за наука, научни изследвания и иновации. Стремешът на ЕК е да превърне силните страни на Съюза по отношение на науката и технологиите във водеща позиция по време на глобалните дебати и да участва повече в научната дипломация, така че да се подобрят глобалните контакти на ЕС. Това означава да се използва универсалният език на науката, за да се поддържат отворени каналите за комуникация, и да се гарантира, че ЕС върви в крак с глобализацията чрез подобряване на международното сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите, за да могат да се разрешат глобалните предизвикателства.

Предизвикателствата в области като здравеопазването, прехраната, енергията, водата, изменението на климата и кръговата икономика са глобални и ЕК има водеща роля в различни многостранни партньорства в областта на научните изследвания и иновациите с цел да се разрешат тези проблеми по най-ефективния начин. ЕК решително насърчава международното сътрудничество, тъй като то поощрява създаването на нови знания, повишава качеството на науката и подобрява конкурентоспособността на системите за научни изследвания и иновации³. В същото време интернационализацията увеличава производителността на инвестициите в научноизследователска и развойна дейност, като дава възможност на дружествата да придобиват повече познания от международните пазари, да участват в нови вериги за създаване на добавена стойност и да пожънат по-големи ползи от разрастващите се пазари извън ЕС.

Придобитият опит от изпълнението на политики за изграждане на ЕНП се използва за формиране на диалози и взаимодействия в международен контекст, както и за да създаде ЕК концепция за „глобалното научноизследователско пространство“, където изследователи и новатори могат да работят съвместно и безпрепятствено през границите и където изследователи, научно познание и технологии се движат възможно най-свободно.

ЕК продължи да провежда редовно диалози за сътрудничество в областта на науката и технологиите с основните си международни партньори, както и политически диалози на високо равнище с основните световни региони. Тези диалози допринасят съществено за систематичното идентифициране на възможностите за сътрудничество, което, в съчетание с диференцирането по държави/региони, подпомага определянето на приоритетите. Приоритетите се отразяват при актуализирането на многогодишните

³ Европейска комисия: Резултати на ЕС в областта на науката, научните изследвания и иновациите, 2016 г.

пътни карти за целево международно сътрудничество с дванадесет държави и шест региона, както е представено в придружаващия работен документ на службите⁴.

3. ЗАСИЛВАНЕ НА МЕЖДУНАРОДНОТО ИЗМЕРЕНИЕ НА „ХОРИЗОНТ 2020“

Актуализирането на пътните карти за международно сътрудничество беше синхронизирано с цикъла за стратегическо планиране на „Хоризонт 2020“. В резултат от това работните програми на „Хоризонт 2020“ решително насърчават международното участие в консорциуми, а делът на темите, отбелязани като тясно свързани с международното сътрудничество, се е увеличил от 12 % в РП7 на повече от 27 % в работните програми за периода 2014 – 2017 г.

По-голямата част от международното сътрудничество се осъществява чрез участие в проекти по „Хоризонт 2020“, но също така и чрез съвместни покани⁵ и туининг по проекти, финансирани от международни партньори, за обмен на знания и използване на полезни взаимодействия. Освен това много теми от работните програми допринасят за изпълнението на многостранни програмни инициативи, предназначени да се справят с обществени предизвикателства, с участието на ЕК, национални и регионални агенции за финансиране.

Въпреки увеличения брой теми, отбелязани като свързани с международното сътрудничество, резултатите от първите две години на „Хоризонт 2020“ показват, че делът на субектите от неасоциирани държави — международни партньори, участващи в споразумения за безвъзмездни средства за съвместни действия, е спаднал от 4,9 % при РП7 на едва 2,4 % при „Хоризонт 2020“⁶. Само 11,7 % от споразуменията за безвъзмездни средства по „Хоризонт 2020“ включват един или повече партньори от държави, които не са държави — членки на ЕС, и асоциирани държави към „Хоризонт 2020“, в сравнение с 20,5 % при РП7. Финансовият принос на ЕС към субектите от държави, които не са държави членки или асоциирани държави, е спаднал от 2,0 % от бюджета при РП7 на 0,7 % при „Хоризонт 2020“. По същия начин общият бюджет, инвестиран от субекти от международни, неасоциирани партньорски държави за сътрудничество в проекти по „Хоризонт 2020“, е спаднал от 60 милиона евро на 29 милиона евро годишно.

Спадът в международното участие в споразуменията за предоставяне на безвъзмездни средства, наблюдаван между РП7 и „Хоризонт 2020“, може отчасти да се обясни като дължащ се на комбинация от: промяната в правилата за финансиране по отношение на Бразилия, Русия, Индия, Китай и Мексико; скорошните конфликти и социално-политически развития в държавите в съседство с ЕС; и асоциирането на Украйна към „Хоризонт 2020“, която не беше асоциирана към РП7. Друга основна разлика спрямо РП7 е, че въпреки увеличения брой теми, отбелязани като свързани с международното сътрудничество, за много малко от тях е задължително международно участие. На последно място, повишеният акцент на програмата върху дейности, по-близки до пазара, наложи да се намери подходящ баланс между участието в международно сътрудничество и запазването на интересите на дружествата от ЕС.

⁴ По-подробни пътни карти можете да намерите на следния адрес: <http://ec.europa.eu/research/iscp>.

⁵ Десет съвместни покани и единадесет туининг покани са обявени към днешна дата.

⁶ Включва всички действия по „Хоризонт 2020“ с изключение на онези в рамките на ЕНС, „Действия по програмата „Мария Склодовска—Кюри“, „Достъп до рисково финансиране“, Европейския институт за иновации и технологии (EIT), Съвместния изследователски център (JRC) и теми, използващи инструмента за МСП.

Във връзка с нивото на мобилност на отделните изследователи, 2,6 % от всички главни изследователи в Европейския научноизследователски съвет (ЕНС) са дошли в държавите — членки на ЕС/асоциираните държави от неасоциирани държави — международни партньори. Известен брой учени в началния етап на кариерата си са били подкрепени от финансиращи агенции от държави, които не са държави членки или асоциирани държави, за да се присъединят временно към изследователски екипи, ръководени от бенефициенти на ЕНС, чрез изпълнение на договорености, които действат в момента със седем държави⁷. По линия на индивидуалните стипендии, част от действията по програмата „Мария Склодовска—Кюри“, неасоциирани държави — международни партньори, са приели 280 изследователи от държави — членки на ЕС/асоциирани държави, а 521 изследователи от тези държави са получили стипендия в Европа, което съответства на 20 % от всички бенефициенти на индивидуални стипендии. Освен това субекти от неасоциирани държави — международни партньори, участват 459 пъти в RISE (Международно и междусекторно сътрудничество чрез обмен на персонал за научни изследвания и иновации) и 209 пъти в ITN (Мрежи за иновативно обучение), което отговаря на 29 % от всички участия в RISE и 5 % от всички участия в ITN.

Международното сътрудничество остава важен аспект на всички дейности на Евратом и продължава да се осъществява по линия на различните многостранни рамки (напр. ОИСР/ААЕ, МАЕ, МААЕ, GIF) и чрез двустранните споразумения за сътрудничество на Евратом с трети държави. Нов подход към изследването на ядрения синтез насърчава подобрената интеграция в държавите — членки на ЕС/асоциираните държави, за да се гарантира успехът на ITER.

4. ПОДОБРЯВАНЕ НА РАМКОВИТЕ УСЛОВИЯ ЗА УЧАСТИЕ В МЕЖДУНАРОДНО СЪТРУДНИЧЕСТВО

ЕК продължава активно да работи за премахване на пречките пред световното сътрудничество в областта на НИИ.

Един от приоритетите бе насърчаване и подпомагане на индустриализираните държави и държавите с бързо развиващи се икономики за създаване на механизми за финансиране на участието на техни изследователи в действия по „Хоризонт 2020“. Понастоящем съществуват механизми в няколко държави, включително Южна Корея, Мексико, Китай, Русия, Япония, Австралия, Индия, региони на Бразилия и провинция Квебек, Канада, и продължава работата по разширяване на техния обхват на приложение.

В някои случаи диалозите бяха насочени към реципрочен достъп до програмите за финансиране на НИИ, взаимен достъп до ресурси и сътрудничество в изследвания в преднормативната фаза и стандартизация. По време на проведения през юни 2015 г. диалог за сътрудничество при иновациите между ЕС и Китай например, страните се договориха да предоставят реципрочен достъп до съответните програми за финансиране на НИИ чрез правила за участие въз основа на равно третиране, навременна и ясна информация за участниците и редовен обмен на данни.

Освен това ЕК прави преглед на нормативната уредба в областта на имиграцията, за да я направи по-ефективна при привличане на таланти специалисти в ЕС. По-

⁷ САЩ, Южна Корея, Аржентина, Япония, Китай, Южна Африка, Мексико.

специално стремежът е да се подкрепят висококвалифицирани предприемачи, които имат интерес да създадат предприятия в ЕС.

Освен това глобалните многостранни форуми в различни тематични области бяха насочени към рамковите условия, като свободен достъп до изследователски данни и инфраструктури в съответните им сфери. Например на Форума от Белмонт през 2015 г., понастоящем съпредседателстван от ЕК, бяха приети принципи, съгласно които данните от глобалното проучване на промените в околната среда да бъдат откриваеми, достъпни, разбираеми, добре управлявани и правилно съхранявани. Такава политика на откритост проправя пътя за финансиращите агенции, които си сътрудничат на международно равнище, да подсилят високите постижения и интегритета на науката и да улеснят иновациите.

Многогодишните пътни карти за сътрудничество съдържат по-подробна информация относно съществуващите рамкови условия за всяка държава/регион и приоритетите за бъдещи подобрения.

5. ВОДЕЩА РОЛЯ В МНОГОСТРАННИ ИНИЦИАТИВИ И РАБОТА С МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ ЗА СПРАВЯНЕ С ГЛОБАЛНИТЕ ОБЩЕСТВЕНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА

Растящият обхват и взаимната свързаност на обществените предизвикателства изискват повече от всякога международно сътрудничество сред всички дисциплини и сектори и налагат необходимостта от по-силно програмно сътрудничество около общи програми в областта на НИИ.

При НИИ в областта на здравеопазването глобалните многостранни инициативи са важни инструменти за международно сътрудничество. Световното сътрудничество в областта на научните изследвания за готовност при заразни болести (GloPID-R) например обединява финансиращи организации по цял свят, за да се гарантира ефективна изследователска реакция на големи огнища на инфекциозни болести с пандемичен потенциал. След първите съобщения през ноември 2015 г. за огнище на Зика, GloPID-R мобилизира своите членове да открият пропуски във финансирането, да улеснят полезните взаимодействия и да оптимизират инвестирането в научни изследвания, за да се отговори на нуждите на общественото здравеопазване. Същевременно ЕК стартира покани за създаване на изследователска мрежа в региона на Латинска Америка, която да улесни, координира и осъществи неотложните научни изследвания за борба с огнището на Зика и да постави основата на мрежа за изследователска готовност при евентуални бъдещи сериозни инфекциозни заплахи.

По линия на първите работни програми на „Хоризонт 2020“ ЕК е инвестирала почти 250 милиона евро по теми, които пряко допринасят за целите на редица глобални партньорства в здравеопазването⁸. Оценките показват, че цялостната инвестиция извън ЕК по тези теми е близо 850 милиона евро за същия период, което води до значително глобално въздействие. ЕС предоставя и до 683 милиона евро за втората програма „Партньорство за клинични изпитвания между европейските и развиващите се страни“ (EDCTP), по линия на която 14 европейски и 14 африкански държави подкрепят съвместните научни изследвания, които ускоряват клиничното разработване на нови или подобрени интервенции за превенция или лечение на ХИВ/СПИН, туберкулоза,

⁸ IRDiRC, IHNC, IHMC, IKMC, ICGC, InTBIR, GACD, GloPID-R, GTBVP.

малария и пренебрегвани инфекциозни заболявания в африканските държави на юг от Сахара.

В НИИ за действия в областта на климата и околната среда първите работни програми на „Хоризонт 2020“ включваха няколко теми, предназначени да спомогнат за изпълнението на ангажиментите от Форума от Белмонт и Групата за наблюдение на Земята (GEO) и да допринесат за работата на Междуправителствения комитет по изменение на климата (IPCC). В много случаи тези международни дейности се подкрепят от „Хоризонт 2020“ чрез мрежите ERA-NET. Общият бюджет на „Хоризонт 2020“ по тези теми е почти 200 милиона евро, а общата инвестиция от всички партньори по тези инициативи е оценена на сума, три до четири пъти по-голяма от него, за същия период. Тези инициативи са важни за осигуряване на ефективни решения на предизвикателствата, произтичащи от глобалната промяна на околната среда, и за свързване на световните ресурси за наблюдение на Земята в много области, като устойчивост при бедствия и устойчиво градско развитие.

В областта на биоикономиката е поставен акцент върху международното сътрудничество за устойчива продоволствена сигурност. Тук се включват инициативи с Китай, държави от Източна Азия и Африка и синият растеж, който подкрепя осъществяването на съюза за научни изследвания за Атлантическия океан и инициативата BLUEMED за мореплавателски и морски научни изследвания и иновации в Средиземно море. В процес на организиране е и международен форум по биоикономика с участието на глобални партньори в НИИ. Към днешна дата тези инициативи са подкрепени с теми от работните програми на „Хоризонт 2020“ на стойност над 180 милиона евро и сега могат да се видят първите резултати от тази инвестиция. Създадени са например нови карти на характеристиките на морското дъно, които са важни за определянето на благоприятните местообитания за риболов, критичните зони за опазване и безопасната навигация при корабоплаването.

Международната група на високо равнище относно изследователските инфраструктури в световен план разработи допълнителни възможности за практическо сътрудничество и стартира няколко проучвания на казуси с цел да се открият най-добрите практики от различни процеси по интернационализация на изследователски инфраструктури. Групата се опитва също така да открие обща основа за разработване на политики на международно ниво във връзка с достъпа до изследователски инфраструктури, управлението на данни и потенциала за иновации на изследователските инфраструктури.

Резултатите от научните изследвания и иновациите в ЕС допринесоха за разработването и осъществяването на редица международни ангажименти, като Рамковата конвенция на ООН по изменение на климата, Конвенцията за биологичното разнообразие, Програмата до 2030 г. за устойчиво развитие, Рамката от Сендай за намаляване на риска от бедствия, Конференцията за устойчиво градско развитие (Хабитат III), няколко споразумения във връзка с околната среда и различни резолюции на Световната здравна организация. Например над хиляда публикации от проекти по РП7 са допринесли за изготвянето на петия Доклад за оценка на IPCC, който предостави фактологичната основа за преговорите на Конференцията на ООН по изменение на климата, състояла се в Париж през 2015 г. По същия начин внедрените от ЕК системи и услуги, като Центърът за знания за управление на риска от бедствия и услугата за управление на извънредни ситуации по програма „Коперник“, подпомагат осъществяването на някои от тези ангажименти.

ЕК продължи да играе активна роля в редица международни органи, работещи в сферата на политиката по НИИ, по-специално в различните органи на ОИСП и на срещите на Г-7/Г-20. През октомври 2015 г. и май 2016 г. например ЕК присъства на срещи на министрите на науката от Г-7, които се договориха да засилят сътрудничеството в научните изследвания на здравето в световен мащаб, бъдещето на моретата и океаните, изследователските инфраструктури, приобщаващите иновации, свързаните с пола въпроси и отворената наука и да си сътрудничат по въпросите на чистата енергия в контекста на „Мисията за иновации“.

Много от тези международни форуми продължават да увеличават своите членове и това е изключително важно за техния успех. Например към момента GloPID-R има 23 члена от 16 държави, а Форумът от Белмонт включва 21 финансиращи агенции и четири международни форума.

6. ЗАСИЛВАНЕ НА ПАРТНЬОРСТВОТО С ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ

Задълбочаването и засилването на партньорството между ЕК и държавите членки е важен аспект от стратегията.

Сътрудничеството с държавите членки се извършва чрез няколко форума. Много често и ЕК, и няколко отделни държави членки участват в глобални многостранни инициативи. Друг пример за сътрудничество е, когато ЕС участва в съвместни програми и покани на държавите членки по въпросите на научните изследвания и иновациите, например посредством инициативи по член 185 от ДФЕС. „Партньорството в областта на научните изследвания и иновациите в Средиземноморския регион“ (PRIMA), съсредоточено върху иновативни решения, свързани с предизвикателствата пред продоволствието и водата, е добър пример за извършената работа в посока подобряване на партньорството между ЕС и държавите членки посредством член 185 от ДФЕС. Освен това ЕК насърчава засилването на дейностите по интернационализация на инициативите за съвместно планиране, включително чрез координационни и спомагателни дейности. Освен това ЕК и държавите членки си сътрудничат в рамките на тематични платформи, като Стратегическия план за енергийните технологии, за да се гарантира съгласувана стратегия на ЕС спрямо международните партньори.

В качеството си на консултативен орган Стратегическият форум за международно научно и технологично сътрудничество (SFIC) продължи да играе активна роля като платформа за обмен и обхващане в мрежа на заинтересованите лица. По този начин той допринесе за изпълнението на споразуменията за научно и технологично сътрудничество и предостави обосновани и навременни становища на Съвета и на ЕК. Проведе се структурирано координиране на политики между ЕК и SFIC във връзка със срещите на съвместния комитет за научно и технологично сътрудничество и политическите диалози на високо равнище с държави и региони, които са международни партньори. Стратегическият форум за международно научно и технологично сътрудничество (SFIC) също допринесе за актуализирането на многогодишните пътни карти, а работните групи по държави (за САЩ, Китай, Бразилия и Русия) спомогнаха да се създаде по-съгласувана стратегия за сътрудничество по въпросите на научните изследвания и иновациите с тези държави. Освен това нова работна група на SFIC съставя обзор на инструментите и най-добрите практики за международно сътрудничество, който да се използва от държавите членки, асоциираните държави и ЕК. Форумът допринесе и за приоритета от пътната карта на

ЕНП относно международното сътрудничество, което е основано на разработването на съвместни стратегически подходи и действия, определени въз основа на националните приоритети на държавите членки⁹.

Външното измерение на ЕНП служи на ЕК като модел за постепенното създаване на концепция относно „Глобалното научноизследователско пространство“ с приоритети, вариращи в зависимост от специфичните цели на ЕС за всеки регион или държава. „Общото научноизследователско пространство“¹⁰ между ЕС и CELAC например беше обявено за обща цел на срещата на върха, състояла се между двата региона през юни 2015 г., с цел увеличаване на равнището и интензитета на сътрудничеството. Общото научноизследователско пространство се основава на три стратегически стълба: подобряване на мобилността на изследователите; насърчаване на достъпа до изследователски инфраструктури; и съвместно разрешаване на общите предизвикателства, като изменение на климата, устойчива урбанизация, здравеопазване, биоикономика и ИКТ.

7. ЗАСИЛВАНЕ НА ПОЛЕЗНИТЕ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ С ВЪНШНИТЕ ПОЛИТИКИ НА ЕС

Външните и вътрешните аспекти на предизвикателствата, пред които е изправен ЕС днес, са все по-взаимосвързани и неотложността и мащабът на тези предизвикателства изискват бързи политически решения и съвместни международни реакции. Стратегическото значение на международното сътрудничество в областта на научните изследвания и иновациите често е централен въпрос в общия политически диалог на ЕС с основните му международни партньори, както е отразено в заключенията от множество неотдавна проведени международни срещи на върха.

Научната дипломация е важна част от стратегията. Тя има специална добавена стойност в области на конфликти и кризи, където сътрудничеството в областта на науката може да помогне да се построят мостове между хората и нациите. ЕК подкрепя например проекта „Синхротронно излъчване за експериментална наука и приложения“ (SESAME), където науката насърчава култура на мир и сътрудничество в Близкия изток в по-широк план. ЕС получи статут на наблюдател за SESAME през 2015 г. и допринесе много към проекта, а именно чрез предоставяне на най-модерна магнитна система за главния натрупващ пръстен и чрез подкрепа на капацитета за обучение. Друг пример са диалозите на високо равнище за последващи действия по Съвместния всеобхватен план за действие с Иран, които проправят пътя за по-близко сътрудничество между ЕС и Иран, включително във връзка с научните изследвания и иновациите в области като възобновяемата енергия, изменението на климата и биоикономиката.

Стратегията е тясно координирана и с политиките на ЕС за съседство и разширяване. Фокусът на сътрудничеството в областта на НИИ между ЕС и държавите в предприєдинителен процес (Западните Балкани и Турция) е върху насърчаване на тяхната интеграция в ЕНП, включително чрез асоциирането им към „Хоризонт 2020“. С наскоро сключените споразумения с Украйна, Тунис, Грузия и Армения общият брой на асоциираните към „Хоризонт 2020“ държави ще нарасне на шестнадесет.

⁹ ERAC-SFIC 1354/16: „SFIC opinion on the Commission's 'Open to the World' agenda“ („Становище на SFIC относно програмата на Комисията „Отваряне към света“).

¹⁰ Общност на латиноамериканските и карибските държави.

Друго измерение на научната дипломация са случаите, когато научните доказателства и становища се използват за предвиждане на нуждите, предотвратяване на конфликти и бедствия и създаване на политика във връзка с глобалните предизвикателства. Подкрепяните от ЕС проекти значително допринасят в тази насока. Например ЕС дава един от най-големите приноси към изследванията на Арктика и играе изключително важна роля във всички приоритетни области на интегрираната политика на ЕС за Арктика¹¹. Освен това ЕК е создала механизъм за предоставяне на висококачествени, навременни, независими научни становища, които допринасят за непрестанното търсене на възможно най-добрата политика, основана на обективни данни.

Новата рамка за партньорство в областта на миграцията, предвиждаща засилено сътрудничество с държави извън ЕС, подчертава нуждата ЕС да увеличи усилията си за отстраняване на първопричините за незаконната миграция. Научните изследвания допринасят за справяне с предизвикателствата и помагат на политиките и обществата да се приспособят към новите тенденции в миграцията. Те дават възможност за по-добро разбиране на първопричините, за оценяване на ефективността на действията и за подпомагане при създаването на стратегии, които ще направят интеграцията по-успешна. Инициативата PRIMA ще допринесе за справяне с много от първопричините за миграцията от държавите от южното Средиземноморие.

ЕС се е ангажирал да изпълни изцяло програмата до 2030 г. за устойчиво развитие. Това включва подкрепа чрез програмата „Хоризонт 2020“, която се очаква да отдели поне 60 % от своя бюджет за устойчиво развитие и 35 % за действия в областта на климата. Например проектите от поканата по работната програма за 2014 – 2015 г. относно иновациите в областта на водите подсилват международното сътрудничество с бързо развиващите се икономики, по-специално Китай и Индия, където те създават също така връзки с инициативи като Водната платформа между Китай и Европа и инициативата „Чиста река Ганг“ и подпомагат Партньорството между Индия и ЕС в областта на водите, стартирано през 2016 г.

Освен това ЕК подкрепи устойчивото и равнопоставено развитие чрез предоставяне на значителни ресурси за справяне с научното разделение и укрепване на капацитета в областта на науката и технологиите на икономиките с по-ниски средни доходи. Това насърчи регионалните и международните мрежи за научни изследвания и иновации да създадат полезни взаимодействия между основните участници във веригата за иновационна стойност в тези държави и да увеличат своя институционален капацитет за научни изследвания и иновации. По-специално Европейският фонд за развитие подпомогна три поредни програми за изследователски капацитет в рамките на АКТБ¹² на обща стойност 70 милиона евро. Със заделени средства от около 60 милиона евро, ЕС поднови своя ангажимент до 2020 г. да подобри изследователския капацитет на държавите от АКТБ и да усъвършенства системите за развиване на умения, за да подпомогне иновациите. Същевременно със 17,5 милиона евро под формата на безвъзмездни средства за изследвания в Африка се насърчават научните изследвания и иновациите по веригата на стойността на храните.

Подобно на иновационните процеси, които все повече се организират в глобални мрежи, така и търговските и инвестиционните политики вече са по-тясно преплетени с политиките в областта на иновациите и промишлеността. ЕК продължи да предприема

¹¹ JOIN(2016) 21.

¹² Група на държавите от Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн.

стъпки, за да гарантира, че споразуменията за свободна търговия отварят нови области за конкуренция и иновации.

8. УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА КОМУНИКАЦИОННАТА СТРАТЕГИЯ

Изключително важно за успеха на стратегията е да се гарантира глобална осведоменост за силните страни на ЕС в науката и технологиите, за ролята на ЕС в международното сътрудничество в областта на НИИ и за международната отвореност на неговите инициативи.

ЕК продължи своята комуникационна кампания „Хоризонт 2020 — Отваряне към света“, за да гарантира, че програмата е известна по цял свят. Освен това ЕК подобри видимостта и насоките в Портала за участници и на уебсайта за международно сътрудничество, най-вече като предоставя за всяка държава информация относно местната подкрепа, достъпна за участниците в „Хоризонт 2020“, включително съществуващите механизми за съфинансиране, актуалните приоритети за сътрудничество и точките за контакт.

Делегациите на ЕС допринесоха за популяризиране на стратегията на ЕС сред съответните правителствени структури и сред участниците в научните изследвания и иновациите в партньорската държава или регион, както и чрез представяне на политиките и програмите на ЕС във връзка с научните изследвания и иновациите по време на събития и в медиите. Националните точки за контакт на „Хоризонт 2020“ и други разпространители на информация в ЕС, асоциираните държави и държавите — международни партньори, продължиха да предоставят насоки и съвети на изследователите и да им помагат при търсенето на партньори.

Освен това продължи да се осъществява поредица от двустранни проекти в подкрепа на политиката заедно с партньорски държави и региони, които включват повишаване на информираността и обучителни дейности, партньорски събития и срещи в подкрепа на политическите диалози, както и анализи и наблюдение на сътрудничеството. Понастоящем ЕК създава инструмент, който ще използва създадените от тези проекти мрежи и ще осигурява услуги по подкрепа на бъдещото развитие на политиката, определянето на приоритети и изпълнението на стратегията.

9. ЗАКЛЮЧЕНИЯ

Целите на стратегията и необходимостта от съгласувани действия са още по-актуални днес, отколкото преди четири години, когато беше създадена стратегията. Макар глобализацията на научните изследвания и иновациите да не е ново явление, тя става все по-видима, особено от гледна точка на съвместната изследователска дейност, международното производство на технологии, международната мобилност на изследователите и разпространението на знания. Отварянето към света остава стратегически приоритет за ЕС, тъй като то е важно за отличните постижения в науката и технологиите, за по-бързото достигане до пазара на резултатите от проучванията и за създаването на нови стопански възможности за отраслите с интензивна научноизследователска и развойна дейност. Освен това то допринася изключително много за разрешаване на глобалните обществени предизвикателства и позволява на ЕС да има водеща роля в глобалните дебати и развития.

Количествените показатели, които стоят в основата на наблюдението на въздействието на стратегията, показват, че има значителни възможности за подобрене както по отношение на използването на „Хоризонт 2020“ като средство за международно сътрудничество (с по-значими теми на работните програми, повишено участие в споразуменията за отпускане на безвъзмездни средства, по-големи инвестиции от международните партньори и по-голяма мобилност на изследователите), така и в по-широк план (по-специално чрез многостранни програмни инициативи)¹³.

Политическите диалози във връзка с науката и технологиите и пътните карти за сътрудничество следва да продължат да служат като основа за определянето на приоритети при планирането на „Хоризонт 2020“, а международното измерение на работните програми следва да съответства на политическата амбиция да се достигне нивото на РП7 във връзка с дейностите за международно сътрудничество. Чрез допълнителни действия следва да се осигурят включени в работните програми теми с достатъчен мащаб и обхват, които са специално предназначени за международно сътрудничество и за засилване на международното измерение на свързаните с иновациите действия, на публично-частните партньорства и на изследователските инфраструктури от глобален интерес.

ЕК следва да продължи активно да осигурява добри рамкови условия за международно сътрудничество в рамките на концепцията за „Глобално научноизследователско пространство“, което ще включва механизми за съфинансиране на по-голям брой държави и повече теми, реципрочен достъп и визови режими, благоприятни за научните изследвания и иновациите.

Следва да бъдат предприети и допълнителни действия за разширяване на международното участие и засилване на ролята на ЕС в глобалните многостранни форуми и международните организации, за да се стимулират по-големи инвестиции в разработването на иновативни решения на глобалните предизвикателства, които са начело в списъка с приоритети на ЕС.

Следва да се търсят и по-силни полезни взаимодействия с действията на държавите членки, включително посредством структурирано координиране на политиката, отваряне на съвместните програми за международно участие, анализи и взаимно учене. SFIC ще продължи да играе важна роля в засилването на партньорството между ЕК и държавите членки.

Научната дипломация трябва да се използва по-широко като влиятелен инструмент на външните политики на ЕС, за да се строят мостове във времена на конфликти, да се подпомага предотвратяването на кризи и бедствия, да се разбират по-добре сложните проблеми и да се разработват споделени стратегии за добро стопанисване на нашата планета. Научната дипломация трябва да се използва и за разработването на общи стандарти за по-добър достъп до пазара и за подобряване на търговията. Дипломатията на ЕС трябва да използва максимално възвишения език на науката заради неговите забележителни обединяващи сили.

¹³ В „Хоризонт 2020“ във връзка със съвместните действия — дял на темите на работните програми, споменаващи поне една трета държава или регион; дял на участията и бюджетите от трети държави; дял на споразуменията за безвъзмездни средства с поне един участник от трета държава; бюджет, инвестиран от организации от трети държави; бюджет, който подпомага международните многостранни инициативи и тяхното въздействие; а във връзка с ЕНС и действията по програмата „Мария Склодовска-Кюри“ — дял на изследователите от трети държави, получили безвъзмездни средства.

В заключение, през последните две години е постигнат ясен напредък при осъществяване на целите на стратегията, но трябва да се направи повече, за да се използва пълният потенциал на приоритета на политиката „Отваряне към света“.